

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ
ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

мрр Смиљане Игрутиновић

„Утицај семантичког и тематског груписања речи на усвајање вокабулара енглеског језика код србофоних студената технике”

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 20. 4. 2022. године донело је Одлуку бр. 1486/1 о образовању Комисије за преглед и оцену урађене докторске дисертације кандидаткиње мрр Смиљане Игрутиновић, под насловом „Утицај семантичког и тематског груписања речи на усвајање вокабулара енглеског језика код србофоних студената технике”.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. др Ивана Трбојевић Милошевић, ванредни професор, ужа научна област Англистика, изабрана 13.6.2017. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду
2. др Ана Ђорђевић, доцент, ужа научна област Англистика, изабрана 11.7.2018. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду
3. др Гордана Векарић, доцент, ужа научна област Англистика, изабрана 26.1.2021. године, Факултет спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:

Смиљана, Миломир, Игрутиновић

2. Датум рођења, општина, република:

25. март 1978. године, Савски венац, Београд, Србија

3. Датум одбране, место и назив мастер рада:

2012. године, Београд, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Селекција материјала за енглески језик машинске струке

4. Научна област из које је стечено академско звање мастера:

Примењена лингвистика

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Утицај семантичког и тематског груписања речи на усвајање вокабулара енглеског језика код србофоних студената технике“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Предмет научног истраживања ове докторске дисертације су три различите групе речи које србофони ученици енглеског језика уче у учионици. Испитује се разлика између семантички повезане, тематски повезане и семантички неповезане групе речи. Листе су садржале по 15 нових речи које су презентоване српским студентима друмског саобраћаја. Након сваке презентације обављено је непосредно тестирање рецептивног и продуктивног знања вокабулара, тј. студенти су преводили речи у изолацији у оба преводна смера. Две седмице касније обављено је одложено тестирање. Тестирању је придодат и упитник са питањима која се тичу тежине група речи и смера превођења.

Циљ докторске дисертације је испитивање и упоређивање утицаја које поменуте групе речи имају на усвајање новог вокабулара код одраслих ученика енглеског језика као страног. Подаци добијени из тестова учесника анализирани су помоћу једнофакторске анализе варијансе (ANOVA). Резултати непосредног тестирања нису показали статистички значајну разлику између рецептивног и продуктивног знања вокабулара из три групе речи. Ипак, резултати остварени у семантички повезаном скупу су били најбољи. Статистичка анализа одложеног тестирања утврдила је да се семантички повезане речи значајно разликују од тематски повезаних и семантички неповезаних речи. Наиме, студенти су се сетили више речи из семантички повезаног скупа него у друга два скупа. Одговори на питања из упитника су у потпуном сагласју са квантитативним подацима будући да већина студената сматра да је семантички повезани скуп најлакши за учење. Резултати ове докторске дисертације наводе на закључак да семантички повезани скупови речи не ометају усвајање новог вокабулара и да их стога не треба избегавати приликом презентовања нових речи.

Докторска дисертација Смиљане Игрутиновић има 136 страна, девет поглавља, 21 табелу, 30 слика, 21 прилог, 110 наведених јединица стручне литературе.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У уводном делу дисертације Смиљана Игрутиновић полази од мотивације за истраживање и дефинише предмет и циљеве истраживања. Основна полазишта рада чине досадашња истраживања из области усвајања вокабулара страног језика а која се односе на потешкоће са којима се суочавају ученици страног језика. Један од фактора који отежава усвајање вокабулара је огроман број лексичких ставки било ког страног језика. Кад је реч о учењу енглеског језика као страног, утврђена је величина вокабулара која је неопходна за одређени ниво разумевања писаног или усменог текста као и за успешну комуникацију. За најосновнију комуникацију ученик енглеског језика треба да зна најмање 2.000 породица речи. Ако је фонд речи мањи од ове бројке, говорници не могу функционисати самостално и једва могу схватити суштину аутентичног говора, писменог или усменог. За самостално разумевање усменог говора без честе употребе речника, та бројка износи чак 6.000 - 7.000 породица, односно 8.000 - 9.000 породица речи да би ученик енглеског језика био у стању да разуме 98% аутентичног писаног текста (роман, академски текст, новински чланак). Нешто нижи ниво разумевања лексике неког текста (95%) постиже се величином вокабулара од

приближно 5.000 породица речи. Осим квантитативног и квалитативни фактор отежава усвајање вокабулара страног језика јер он подразумева учење бројних особина циљне речи и образаца које она формира са другим речима. Стога, знање речи обухвата скуп међусобно повезаних подзнања: знање усменог и писаног облика речи, знање морфологије, знање значења речи, граматичко знање речи, знање колокација, знање конотација и асоцијација, знање друштвених и осталих ограничења које треба имати на уму приликом употребе речи. За свако наведено знање треба још разликовати рецептивно (пасивно) и продуктивно (активно) знање речи. Још један фактор који прави разлику између говорника страног језика је течност, тј. брзина и лакоћа са којом се речи користе у говору и писању. Њоме се може објаснити различит успех који остварују ученици енглеског језика на академским испитима или у неформалној комуникацији а при том имају исто знање вокабулара. Да би се србофоним ученицима олакшало усвајање вокабулара енглеског језика у учионици, дисертација има за циљ упоређивање утицаја вокабулара који је груписан у семантичке, тематске и семантички неповезане скупове.

У другом поглављу приказане су теоријске основе за три начина груписања вокабулара. Према теорији о семантичком пољу, чији је зачетник и главни представник немачки лингвиста Јост Трир, семантички груписане рече деле иста семантичка и синтаксичка обележја и груписане су под једну главну реч. Најчешћи примери навођени у литератури су боје, дани у недељи, бројеви, животиње, кухињски прибор, професије, чланови породице итд. То су речи које имају слична значења и припадају истој врсти речи (најчешће су то именице). Основна начела теорије о семантичком пољу у виду значењских односа унутар скупова лексема су синонимија, антонимија, хипонимија, меронимија, вишечлани лексички скупови без гранања. Игрутиновић даје краћи приказ ових смисаоних односа при чему посебну пажњу посвећује меронимији и хипонимији будући да су од највећег значаја за начин груписања вокабулара на основу семантичке повезаности међу речима. С друге стране, тематски груписане речи деле исти тематски концепт и не морају имати иста синтаксичка обележја, тј. могу припадати различитим врстама речи. Речи презентоване на овај начин су когнитивно повезане. На пример, речи купац, продавац, роба, новац, купити, продати, платити су тематски груписане око појма трговински догађај. Теоријску подлогу оваквом презентовању новог вокабулара даје теорија семантике оквира. Према овој теорији, при усвајању првог, другог или страног језика, ученик формира семантичке оквире које проширује новим речима које су тематски повезане са одговарајућим оквиром, а на тај начин проширује и знање вокабулара. Такође, сазнајемо да је ова теорија изнедрила савремену базу података (Фрејмнет, енгл. *Framenet*) која садржи преко 1.200 оквира на енглеском језику. Међутим, има и оних који сматрају да семантички груписане речи ометају, успоравају и отежавају учење вокабулара управо због заједничких, истих или сличних семантичких и синтаксичких особина. Потпору овог становишта чини теорија о интерференцији по којој су памћење и учење речи отежани ако постоји сличност између речи које треба усвојити и речи које се уче пре или после учења циљних речи.

У трећем поглављу дат је осврт на досадашња истраживања која су у директној вези са груписањем вокабулара на основу семантичке или тематске повезаности или на основу

одсуства семантичке повезаности међу речима. Смиљана Игрутиновић наводи најзначајнија и најцитиранија истраживања у протекле три деценије са прегледним табеларним приказом: особености учесника (број, узраст, матерњи језик, страни језик, ниво знања страног језика), карактеристика груписања речи (тип груписања, број листа речи и број речи на свакој листи), начина тестирања и резултата до којих су аутори дошли.

Методологија истраживања представљена је у Поглављу 4. Најпре је у кратким цртама описано пилот истраживање током којег су уочене извесне мане које су се односиле на број циљних речи, немотивисаност учесника и њихово анкетање тако да су слични пропусти избегнути у садашњем истраживању. Игрутиновић је образложила како је предтестирањем извршила одабир учесника у истраживању, које критеријуме је користила за састављање листа речи, када и на који начин је обавила презентацију нових речи, када и на који начин је обавила непосредно и одложено тестирање, како изгледа упитник на основу којег је желела да испита ставове учесника о тежини све три групе речи као и о тежини смера превода.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

Igrutinović, S. (2016). Spisak akademskih reči u nastavi engleskog jezika na visokoškolskoj ustanovi tehničkog profila. *XXII Skup Trendovi razvoja, TREND 2016*, 309-313.

Игрутиновић, С. (2019). Усвајање фонолошког система страног језика. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, књига X, 1/2019, 75-88.

Игрутиновић, С. (2020). Идентификација и формулисање појмовних метафора у корпусу састављеном од текстова на енглеском језику технике. *Филолог*, бр. 22, 197-216.

Igrutinović, S. (2021). Dominacija engleskog jezika u naučnim publikacijama - iskustva i stavovi nastavnika u visokoškolskoj ustanovi u Srbiji. *Reči*, 34-57.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања су у потпуности потврдили дефинисане хипотезе.

Квантитативни подаци добијени у истраживању могу се анализирати из три угла: из угла времена одржавања тестирања, из угла смера превођења и из угла начина груписања вокабулара. Будући да су прве две хипотезе овог истраживања везане за поређење утицаја одређених група речи на њихово усвајање, анализи квантитативних података приступило се из угла утицаја све три групе на учење вокабулара кроз призму времена одржавања тестирања и смера превођења.

На непосредном тестирању рецептивног знања све три групе речи остварене су просечне вредности са приближно сличним стандардним одступањима. Једносмерна анализа варијансе потврдила је да групе речи конципиране на три различита начина немају значајан утицај на број остварених поена на тесту ($F < F_{krit}, p > 0,05$).

На непосредном тестирању продуктивног знања испитаници су такође показали сличне просечне вредности код све три групе речи као и слична стандардна одступања. Дескриптивна статистика која се односи на овај услов указује на то да различите групе речи не утичу на остварене резултате што је потврђено и једносмерном анализом варијансе ($F < F_{krit}, p > 0,05$).

Дакле, на непосредном тестирању знања вокабулара, без обзира на смер превођења, разлика између све три групе речи статистички није значајна. Како суштину овог истраживања чини испитивање утицаја речи груписаних према различитом принципу, истичемо да су се испитаници највише речи сетили из групе речи које су биле семантички повезане. Наравно, резултати остварени на тестирању рецептивног знања су значајно бољи у поређењу са просечним вредностима теста продуктивног знања, што је и било очекивано.

Анализа резултата остварених на одложеним тестирањима рецептивног знања вокабулара показала је значајну разлику између ове три групе речи ($F > F_{krit}, p < 0,05$). Помоћу једносмерне анализе варијансе у комбинацији са тестирањем упарених узорака, утврђено је да су испитаници најбоље резултати остварили на тестирању семантички повезане групе речи.

На одложеном тестирању продуктивног знања такође су добијене вредности које указују на значајну разлику у оствареним бодовима ($F > F_{krit}, p < 0,05$) при чему су се испитаници највише речи сетили из семантичке групе речи, затим из семантички неповезане групе речи, а најмање из тематске групе речи.

Да би се постигли поузданији резултати, квантитативним подацима придружени су подаци прикупљени анкетањем испитаника о доживљају тежине усвајања све три групе речи. Анализом ових података дошло се до закључка да већина студената (више од 70%) доживљава семантички повезану групу речи најлакшом, а најмање њих верује да су тематски повезане речи најлакше. Ови подаци су у потпуном сагласју са квантитативним подацима.

Осим овог питања, испитаници су одговорили и на питање које се односило на тежину смера превођења. Као што се и претпоставило, већина студената (85%) сматра да је превод са енглеског језика на српски лакши него обрнуто. Ови подаци су такође конгруентни са квантитативним резултатима где су студенти показали знатно боље резултате на тестирању рецептивног знања све три групе речи у оба тренутка тестирања.

Кандидаткиња Смиљана Игрутиновћ закључује да студенти технике чији је матерњи језик српски и уче енглески као страни, најбоље усвајају нов вокабулар када је организован и

представљен у скупу речи које су семантички повезане. У поређењу са групом речи које су имале заједнички тематски концепт и са групом речи које нису делиле ни семантичку ни тематску повезаност, србофони студенти технике су показали резултате који су на страни семантички повезане групе речи и код рецептивног и продуктивног знања. Њихови ставови о тежини све три групе речи су у потпуности сагласни са добијеним резултатима. Осим изведених закључака наведена су ограничења овог истраживања као и препоруке за будућа истраживања.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма „iThenticate”, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „**Утицај семантичког и тематског груписања речи на усвајање вокабулара енглеског језика код србофоних студената технике**“ аутора Смиљане Игрутиновић, констатујем да утврђено подудараре текста износи 1%.

Овај степен подударности у складу је са Чланом 9. *Правилника*.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати позитивну оцену докторске дисертације „**Утицај семантичког и тематског груписања речи на усвајање вокабулара енглеског језика код србофоних студената технике**” мастера Смиљане Игрутиновић и да кандидаткињу позове на усмену одбрану пред овом Комисијом.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. _____
др Ивана Трбојевић Милошевић, ванредни професор
2. _____
др Ана Ђорђевић, доцент
3. _____
др Гордана Векарић, доцент

